

Ochrona symboli religijnych zawartych we wzorach przemysłowych zgłoszonych do Urzędu Patentowego RP

Legal protection of religious symbols incorporated in industrial designs submitted to the Polish Patent Office

JERZY SZCZOTKA*

 <https://orcid.org/0000-0003-2197-8406>

Streszczenie: Tematem artykułu jest prawna ochrona symboli religijnych zawartych we wzorach przemysłowych zgłoszonych do Urzędu Patentowego RP na podstawie ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej. Zgodnie z tym aktem normatywnym Urząd Patentowy RP, działając *ex officio*, nie może udzielić ochrony prawnej na obszarze państwa polskiego takim wzorom przemysłowym, które zawierają oznaczenie zawierające element o wysokiej wartości symbolicznej o charakterze religijnym, którego używanie obrażałoby uczucia religijne. Badając zgłoszony wzór, Urząd Patentowy ocenia zaistnienie okoliczności wskazanych w powołanej regulacji, której próbę wykładni przedstawiono w artykule. W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że ze względu na długotrwałą historycznie i uniwersalny charakter, symbole związane z religią chrześcijańską mają co do zasady wysoką wartość nie tylko dla osób wierzących, lecz także dla tych, którzy szanują związane z nimi wartości jako istotne dla funkcjonowania całego społeczeństwa. W ramach obowiązujących przepisów ważnym instrumentem ochrony prawnej symboli i jednocześnie uczuć religijnych jest instytucja unieważnienia i uchylenia decyzji Urzędu Patentowego o udzieleniu prawa z rejestracji. Wniosek w tej sprawie może złożyć każdy, co stwarza możliwość – a nawet powinność – podjęcia działania przez instytucje i organizacje kościelne, osoby duchowne, chrześcijańskie stowarzyszenia, wspólnoty i ruchy, a nawet poszczególnych wiernych.

Słowa kluczowe: wzór przemysłowy; symbol religijny; obraza uczuć religijnych; Urząd Patentowy RP; prawo z rejestracji; unieważnienie prawa z rejestracji

Abstract: This article explores the legal protection of religious symbols incorporated in industrial designs submitted to the Polish Patent Office pursuant to the Industrial Property Act of 2000. According to this act, the Patent Office, acting *ex officio*, cannot grant legal protection in the territory of Poland to industrial designs that contain a sign incorporating an element with a high symbolic value of a religious nature, as the use of the element would offend religious sentiments. As part of the examination process for a submitted design, the Patent Office evaluates the fulfilment of the requirements laid down in the aforementioned regulation, the interpretation of which is presented in this article. In this context, an important point to note is that, due to the historically enduring and universal nature of symbols associated with Christianity, they generally possess high value not only for adherents of that faith but also for those who consider the values associated with those symbols as essential to the functioning of society as a whole. Within the framework of applicable regulations, a significant instrument for the legal protection of symbols and, therefore, of religious sentiments is the institution of invalidation and reversal of the Patent Office's decision to grant registration rights. According to the law, any natural or legal person may initiate such proceedings. This legal regulation creates an opportunity – and, indeed, an obligation – for church institutions and organisations, clergy, Christian associations, communities, movements and even individual believers to take appropriate action.

Key words: industrial design; religious symbol; offence to religious sentiment; Polish Patent Office; right arising out of registration; invalidity right to a design

Wprowadzenie – istota problemu

Temat niniejszej wypowiedzi jest usytuowany w merytorycznych i formalnych ramach normatywnych, co w sposób jednoznaczny determinuje zakres oraz zasady i sposób prowadzenia rozważań. Nietrudno jednakże zauważyć, że sama istota poruszanej

* Dr hab., prof. UMCS, Katedra Prawa Gospodarczego i Handlowego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, pl. M. Curie-Skłodowskiej 5, 20–031 Lublin, e-mail: jerzy.szczotka@mail.umcs.pl

problematyki, dotycząca roli symboli religijnych w stosunkach społecznych, ma swe korzenie poza obszarem regulacji prawnej. Wywodzi się ze sfery wolności i praw naturalnych człowieka, dlatego pełni zasadniczą, konstruktywną rolę w odniesieniu do wszystkich aspektów relacji międzyludzkich, także w obszarze kultury, działalności gospodarczej i prawa¹. Stąd bierze się jej niekwestionowane, fundamentalne znaczenie, które jednak ostatnio – jak można zaobserwować – jest niestety coraz mniej dostrzegane, pomniejszane, a nawet ignorowane. To negatywne zjawisko dotyczy szczególnie krajów zaliczanych do tzw. cywilizacji łańciskowej, zbudowanej na fundamentach religii chrześcijańskiej, przez wieki przesiąkniętej jej wartościami i przodującej na niwie gospodarczej, naukowej i kulturalnej. Nie można wszakże nie dostrzec, że obecnie właśnie w tym obszarze cywilizacyjnym sfera *sacrum* gwałtownie się kurczy (jest ograniczana) zarówno w życiu społecznym, jak i indywidualnym poszczególnych ludzi. Trudno nie zauważyć wpływu, jaki na to zjawisko ma pojawienie się i intensywne promowanie nowych, odmiennych od tradycyjnych, idei dotyczących w szczególności sfery ludzkiej płciowości, przynależności religijnej, narodowej, dziedzictwa kulturowego, relacji rodzinnych i społecznych, a nawet zjawiska migracji, traktowania środowiska naturalnego czy zmian klimatycznych². Poglębiają one relatywizm w zakresie podstawowych zasad, ocen i postaw moralnych, co wydaje się nie służyć spójności i harmonijnemu funkcjonowaniu zarówno wspólnot społecznych, jak i poszczególnych jednostek.

W dobie takich przewartościowań nie powinno dziwić z jednej strony wzmożone wprowadzanie nowych regulacji prawnych, z drugiej zaś intensywna nowelizacja obowiązujących przepisów lub forsowanie daleko idącej korekty ich wykładni. Jednakże szybkie i radykalne zmiany w tej dziedzinie mogą prowadzić do poważnej dysharmonii pomiędzy sposobem i treścią wprowadzanych modyfikacji prawnych a ich społecznym odbiorem (akceptacją). Stąd szczególnie istotna rola nie tylko ustawodawcy i organów stosujących prawo, lecz także instytucji i organizacji kościelnych, osób duchownych, chrześcijańskich stowarzyszeń, wspólnot i ruchów, a nawet poszczególnych wiernych.

1. Podstawa prawna ochrony symboli religijnych zawartych we wzorach przemysłowych zgłoszonych do Urzędu Patentowego RP

1.1. *Ratio legis* art. 106 ust. 2 p.w.p.

Jurydyczne ramy podjętych rozważań obejmują wysoce wyspecjalizowaną dziedzinę prawa, jaką jest własność intelektualna, a w szczególności część składową tego obszaru – własność przemysłową, koncentrując się na wąskim jego wycinku dotyczącym wzorów przemysłowych.

¹ Polski Trybunał Konstytucyjny w jednym ze swoich orzeczeń zwrócił uwagę na szczególną ochronę prawną uczuć religijnych ze względu na ich powiązanie z wolnością sumienia i wyznania wyrażoną zarówno w Konstytucji RP, jak i aktach prawnych o zasięgu międzynarodowym – zob. orzeczenie TK z dnia 7 czerwca 1994 r., K 17/93, OTK 1994, nr 1, poz. 11; Tylec 2022, 27–32.

² Por. Ożóg 2021, 96–97.

Centralnym punktem zainteresowania jest regulacja zawarta w art. 106 ust. 2 ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej³. Przepis ten stanowi, że praw z rejestracji nie udziela się na wzory przemysłowe zawierające oznaczenia, o których mowa w – odnoszącym się bezpośrednio do znaków towarowych – art. 129¹ ust. 1 pkt 8 p.w.p. Dotyczy to oznaczeń zawierających element o wysokiej wartości symbolicznej, w szczególności właśnie o charakterze religijnym, którego używanie obrażałoby uczucia religijne. Oznacza to, że Urząd Patentowy RP, działając *ex officio*, nie może wzorom przemysłowym, zawierającym tego typu oznaczenie, udzielić ochrony prawnej na obszarze państwa polskiego. Oczywiście jest, że państwo, działając jako podmiot władzy publicznej (realizując swoje *imperium*), nie powinno angażować swych środków i swego autorytetu w udzielanie ochrony i firmowanie takich wzorów, a przez to zawartych w nich symboli, których używanie – ze względu na nie same – naruszałoby obowiązujące zasady moralne i nie byłoby w społeczeństwie akceptowane⁴. Decyzja o udzieleniu ochrony godziłaby w spójność całej wspólnoty⁵.

Nie budzi zastrzeżeń teza, że prezentowana przeszkoda – określana mianem bezwzględnej – nie koliduje z podstawowymi wolnościami człowieka, jakimi są wolność wypowiedzi i wolność gospodarcza⁶. Obydwie nie mają však – co nie budzi wątpliwości – absolutnego, nieograniczonego charakteru.

Należy w tym miejscu zauważyć, że kwestia unormowana w powołanym przepisie art. 129¹ ust. 1 pkt 8 p.w.p. nie była w odniesieniu do wzorów przemysłowych przedmiotem ani licznych i pogłębionych analiz polskiej doktryny, ani też bezpośrednich rozstrzygnięć krajowej judykatury. Z racji usytuowania tego przepisu zrozumiałe jest, że więcej głosów doktryny i orzecznictwa zostało poświęconych uregulowanej tu kwestii dotyczącej znaków towarowych. Nie ma przeszkód, aby wykorzystać ten dorobek na gruncie ochrony wzorów przemysłowych.

1.2. Prawna ochrona wzorów przemysłowych – zasady ogólne

Klarowne omówienie powołanych regulacji wymaga przynajmniej skrótowego, a przez to uproszczonego zaprezentowania podstawowych kwestii ogólnych, dotyczących ochrony prawnej wzoru przemysłowego.

Wzór przemysłowy to dobro niematerialne, będące postacią (zewnętrznym wyglądem) oferowanego na rynku wytworu (produktu) lub jego części. Pełni on istotną funkcję gospodarczą jako instrument konkurencji rynkowej; przedsiębiorca, dążący do zwiększenia swych dochodów i rywalizujący w tym celu z innymi, posługuje się atrakcyjną

³ Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej, Dz. U. z 2023 r. poz. 1170, dalej: p.w.p.

⁴ Por. Urząd Patentowy RP, *Ogólne wytyczne Prezesa UPRP. Wytyczne w zakresie znaków towarowych. Znaki o wysokiej wartości symbolicznej. Wstęp*, <https://uprp.gov.pl/pl/przedmioty-ochrony/ogolne-wytyczne-prezesa-uprp/wytyczne-w-zakresie-znakow-towarowych-/znaki-o-wysokiej-wartosci-symbolicznej/wstep> [dostęp: 19.10.2024].

⁵ Zob. Pietrzyk-Tobiasz 2021, 98; wyrok NSA z dnia 14 lutego 2019 r., II GSK 5758/16, LEX nr 2677949.

⁶ W ten sposób Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z dnia 2 marca 1994 r., W 3/93, OTK 1994, cz. 1, poz. 17; tak też – dotyczący wprowadzienia znaków towarowych, lecz mogący być odniesionym także do wzorów przemysłowych – wyrok Sądu (czwarta izba) z dnia 20 września 2011 r. w sprawie *Couture Tech Ltd przeciwko OHIM*, skarga nr T-232/10, ECLI:EU:T:2011.498, pkt 69–70.

formą zewnętrzną oferowanych przez siebie towarów, która ma wzbudzić zainteresowanie odbiorców⁷. Z tego względu wygląd produktu może być dla przedsiębiorcy na tyle cenny, że uzna za konieczne uzyskanie prawnej wyłączności na korzystanie z niego. Tego typu postać wytworu lub jego części, nadana mu w szczególności przez cechy linii, konturów, kolorystykę, fakturę lub materiał wytworu oraz jego ornamentację, może uzyskać ochronę prawną właśnie jako wzór przemysłowy (zob. art. 102 ust. 1 p.w.p.). Konieczną cechą wzoru przemysłowego jako dobra prawnego, a zarazem wymogiem jego ochrony, jest jego nowość i posiadanie indywidualnego charakteru. Ustawowe pojęcie wytworu, nowości i indywidualnego charakteru zostało zdefiniowane w art. 102–104 p.w.p.

Uzyskanie prawnej wyłączności na korzystanie ze wzoru przemysłowego wymaga dokonania odpowiedniego zgłoszenia do Urzędu Patentowego RP ze wskazaniem rodzaju wytworów (art. 108 p.w.p.)⁸. Organ ten wydaje decyzję o udzieleniu osobie zgłaszającej prawa z rejestracji – cywilnego podmiotowego prawa o charakterze bezwzględny, zbywalnym i dziedzicznym⁹. W ten sposób uprawniony nabywa prawo wyłącznego korzystania z wzoru przemysłowego w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej (art. 105 ust. 2 p.w.p.)¹⁰. Prawo to ogranicza się do wytworów tego rodzaju, dla których nastąpiło zgłoszenie, i oznacza możliwość zakazania osobom trzecim wytwarzania, oferowania, wprowadzania do obrotu, importu, eksportu lub używania wytworu, w którym wzór jest zawarty bądź zastosowany, lub składowania takiego wytworu dla takich celów (zob. art. 105 ust. 3 i 5 p.w.p.)¹¹. Prawa z rejestracji wzoru udziela się na 25 lat od daty dokonania zgłoszenia (art. 105 ust. 6 p.w.p.).

1.3. Badanie zgłoszenia wzoru przemysłowego przez Urząd Patentowy

Dla podjętych w niniejszej wypowiedzi rozważań istotne znaczenie ma regulacja wskazująca wzory wyłączone spod ochrony oraz określająca zakres badania przez Urząd Patentowy dokonanego zgłoszenia. Z jednej strony wprowadzona została zasada ograniczająca takie badanie jedynie do strony formalnej zgłoszenia (art. 111 ust. 1 p.w.p.)¹². Jeżeli Urząd Patentowy stwierdzi, że zgłoszenie wzoru przemysłowego nie zostało sporządzone prawidłowo, wydaje decyzję o odmowie udzielenia prawa z rejestracji (art. 110 ust. 1 p.w.p.). Z drugiej strony istotne jest, że badanie merytoryczne wyjątkowo powinno dotyczyć zgłoszenia takiego wzoru, który zawiera – co jest tematem niniejszej wypowiedzi – oznaczenie z elementem o wysokiej wartości symbolicznej o charakterze religijnym (art. 129¹ ust. 1 pkt 8 p.w.p. w zw. z art. 106 ust. 2 p.w.p.). Jeżeli w ocenie Urzędu Patentowego

⁷ Zob. Szczotka 2015, 514.

⁸ Zob. rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 2002 r. w sprawie dokonywania i rozpatrywania zgłoszeń wzorów przemysłowych, Dz. U. poz. 358, z późn. zm.; Demendecki 2015, 1033–1069.

⁹ Zob. Szczotka 2015, 532–533.

¹⁰ Zob. Tischner 2014, 710–712; Wojciechowska 2017, 212–221.

¹¹ Szerzej na ten temat zob. Tischner 2014, 712–718; Szczotka 2015, 534–535; Wojciechowska 2017, 221–224; Szczepanowska-Kozłowska 2017b, 293–295; wyrok WSA w Warszawie z dnia 8 czerwca 2009 r., VI SA/Wa 536/09, LEX nr 650836.

¹² Zob. wyroki Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie: z dnia 9 marca 2007 r. (VI SA/Wa 2233/06, LEX nr 322721), z dnia 20 lutego 2008 r. (VI SA/Wa 2128/07, LEX nr 463651) oraz z dnia 7 września 2012 r. (VI SA/Wa 221/12, LEX nr 1277235).

używanie tego elementu w danym przypadku obrażałoby uczucia religijne, prawo z rejestracji na dany wzór przemysłowy nie może zostać udzielone. Odmowna decyzja stwierdzająca istnienie tej przeszkody ma charakter uznaniowy.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na inny ustawowy wyjątek w tym względzie, w sposób bezpośredni wyłączający możliwość udzielenia ochrony zgłoszonemu wzorowi przemysłowemu. Mianowicie Urząd Patentowy nie udziela praw z rejestracji na takie wzory, których wykorzystywanie byłoby sprzeczne z porządkiem publicznym lub dobrymi obyczajami (art. 106 ust. 1 p.w.p.)¹³. Pojawia się istotna kwestia określenia relacji pomiędzy tym właśnie wyłączeniem a przeszkodą związaną z symbolami o charakterze religijnym. Bez przeprowadzania w tym miejscu pogłębionych analiz (w szczególności dotyczących znaczenia pojęć „porządek publiczny” i „dobre obyczaje”), za uzasadnioną można uznać tezę, że używanie we wzorze przemysłowym symbolu, który obrażałby uczucia religijne, stanowi jednocześnie takie wykorzystywanie tego wzoru, które byłoby sprzeczne z porządkiem publicznym lub dobrymi obyczajami¹⁴.

1.4. Oznaczenie zawarte we wzorze przemysłowym

Podjmując próbę dokładniejszej analizy przedmiotowej regulacji, na wstępie niezbędne jest wyjaśnienie użytego w art. 106 ust. 2 p.w.p. podstawowego sformułowania „oznaczenie zawarte we wzorze przemysłowym”. Wydaje się, że pojęcie „oznaczenie”, użyte również w definicji wyjątku w art. 129¹ ust. 1 pkt 8 p.w.p., winno być rozumiane zgodnie z interpretacją obowiązującą w prawie znaków towarowych, niemniej z uwzględnieniem specyfiki wzorów przemysłowych. Na podstawie zatem art. 120 ust. 2 p.w.p. zasadny jest wniosek, że oznaczeniem dającym się zawrzeć we wzorze przemysłowym, jako postaci wytworu, może być wyraz (litery, skróty literowe, hasła, nazwisko), rysunek (grafika), cyfra, kompozycja kolorystyczna, forma przestrzenna, w tym kształt towaru lub opakowania. Zgłoszenie wzoru przemysłowego do Urzędu Patentowego powinno obejmować

¹³ Tak brzmiąca klauzula, stanowiąca bezwzględną przeszkodę rejestracji wzoru, jest zawarta zarówno w dyrektywie 98/71/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 1998 r. w sprawie prawnej ochrony wzorów (Dz. Urz. UE L 289/28 z 28.10.1998; art. 8), jak i rozporządzeniu Rady (WE) Nr 6/2002 z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie wzorów wspólnotowych (Dz. Urz. UE L 3/1 z 5.01.2002, dalej: rozp. 6/2002; art. 9). Wskazane akty nie zawierają wszakże unormowania analogicznego do przepisu z art. 106 ust. 2 p.w.p. odnoszącego się do symboli religijnych. Należy zauważyć, że zgodnie z motywem 16 preambuły dyrektywy 98/71/WE pojęcia porządku publicznego i dobrych obyczajów mogą pozostać odmiennie interpretowane w poszczególnych państwach Unii – zob. Kępiński 2010, rozdz. I, pkt 4.1; Szczotka 2015, 543; Tischner 2017, 128; Wojcieszko-Głuszko 2020, komentarz do art. 106 pkt I.3–4. Zob. też wyrok WSA w Warszawie z dnia 31 sierpnia 2017 r., VI SA/Wa 1093/16, Legalis nr 2575674; *Wytyczne dotyczące rozpatrywania spraw związanych ze wspólnotowymi znakami towarowymi przez Urząd Harmonizacji Rynku Wewnętrznego (znaki towarowe i wzory). Część B – Rozpatrywanie zgłoszeń. Dział 4 – Bezwzględne podstawy odmowy rejestracji*, pkt 2.6, s. 4, https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/law_and_practice/trade_marks_practice_manual/WP/Part-B/04-part_b_examination_section_4_absolute_grounds_for_refusal/part_b_examination_section_4_absolute_grounds_for_refusal_collective_marks_pl.pdf [dostęp: 19.10.2024].

¹⁴ Zob. na ten temat m.in. Tischner 2017, 127; Szczotka 2015, 543–544; Wojcieszko-Głuszko 2020, komentarz do art. 106 pkt I.4. W odniesieniu do znaków towarowych zob. Trzebiatowski 2020, komentarz do art. 129¹, nb. 10; Sitko 2015, 656; Promińska 2021, rozdz. XV, pkt 3.2 ad 2; Ożóg 2021, 18, 21, 80–81, 95. Por. też wyroki WSA w Warszawie: z dnia 16 lutego 2012 r. (VI SA/Wa 1717/11, LEX nr 1146197), z dnia 17 listopada 2016 r. (VI SA/Wa 1135/16, LEX nr 2286396), z dnia 31 sierpnia 2017 r. (VI SA/Wa 1093/16, LEX nr 2763505). Zob. też powołane już *Wytyczne dotyczące rozpatrywania spraw związanych ze wspólnotowymi znakami towarowymi...*, pkt 2.6, s. 8.

jego ilustrację, którą stanowią w szczególności rysunki i fotografie (art. 108 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 p.w.p.), przez co samo stwierdzenie istnienia zawartego we wzorze oznaczenia, o jakim mowa, nie powinno stwarzać trudności.

Oznaczeniem zawartym we wzorze nie mogłyby być natomiast dźwięki w postaci zarówno kompozycji muzycznej, słownej, jak i odgłosów naturalnych (śpiew ptaków, szum wiatru, hałas uliczny, odgłos wydawany przez urządzenia). Oznaczenia takiego rodzaju, nawet jeśli zawierałyby „element o wysokiej wartości symbolicznej, o charakterze religijnym” i zostały zaprojektowane tak, aby funkcjonować w połączeniu ze wzorem, nie są bowiem objęte zgłoszeniem wzoru i nie mogą podlegać badaniu przez Urząd Patentowy¹⁵.

Jak można sądzić, normatywny wymóg, aby oznaczenie było zawarte we wzorze – wbrew brzmieniu językowemu – dotyczy nie tylko sytuacji, gdy jest jego elementem (częścią), lecz także przypadku, gdy oznaczenie stanowi całość wzoru przemysłowego, np. gdy jest to kompozycja kolorystyczna lub forma przestrzenna (np. kształt towaru lub opakowania).

2. Element o wysokiej wartości symbolicznej o charakterze religijnym, którego używanie obrażałoby uczucia religijne

2.1. Symbol o charakterze religijnym

Zasadnicze znaczenie dla podejmowanego tu zagadnienia ma analiza przepisu art. 129¹ ust. 1 pkt 8 p.w.p. w zakresie stanowiącym, że przeszkodą w udzieleniu ochrony jest sytuacja, gdy wspomniane wyżej oznaczenie (zawarte we wzorze) zawiera „element o wysokiej wartości symbolicznej o charakterze religijnym, którego używanie obrażałoby uczucia religijne”. Należałoby uznać, że określona ustawowo okoliczność „zawierania się” wskazanego elementu w oznaczeniu – tak jak w relacji oznaczenia i wzoru – odnosi się zarówno do sytuacji, gdy element jest częścią wzoru, jak i do przypadku, gdy jest jego całością.

W ramach badania zgłoszonego wzoru przemysłowego Urząd Patentowy, działając *ex officio*, musi dokonać interpretacji dwóch ustawowych, mających zasadnicze znaczenie zwrotów niedookreślonych, którymi są: „element o wysokiej wartości symbolicznej o charakterze religijnym” oraz „obraza uczuć religijnych”. Niemniej interpretację tę powinna poprzedzić ocena, czy zawarty we wzorze element ma charakter symbolu. Można przyjąć, że istotą symbolu jest wywoływanie u oznaczonej grupy odbiorców wyraźnego skojarzenia z określonymi wydarzeniami, zjawiskami czy postaciami, któremu towarzyszy jednoznaczny przekaz emocjonalny, informacyjny, intelektualny¹⁶.

Niniejsza wypowiedź dotyczy regulacji odnoszącej się do symboli o charakterze religijnym. Ustawodawca nie precyzuje, o jakie religie chodzi, co moim zdaniem oznacza, że Urząd Patentowy powinien brać pod uwagę wszystkie religie kultywowane w kościołach

¹⁵ Por. Tischner 2014, 674; wyrok WSA w Warszawie z dnia 26 kwietnia 2006 r., VI SA/Wa 30/06, LEX nr 198451.

¹⁶ Por. Urząd Patentowy RP, *Ogólne wytyczne Prezesa UPRP [...] Wstęp*, powołujący definicję symbolu zawartą w *Słowniku języka polskiego* pod red. M. Szymczaka. Zob. też Trzebiatowski 2020, komentarz do art. 129¹, nb. 11.

i innych związkach wyznaniowych o uregulowanej sytuacji prawnej¹⁷. Z punktu widzenia analizowanej regulacji nie jest zatem istotne, czy konotacja dotyczy religii dominującej, jaką w Polsce jest katolicyzm¹⁸, czy takiej o marginalnym udziale w społeczeństwie¹⁹. Oczywistym zadaniem Urzędu Patentowego jest także ocena istnienia więzi skojarzeniowej symbolu zawartego w zgłoszonym wzorze z daną religią, szczególnie gdy chodzi o wyznania mniej znane potencjalnemu odbiorcy. Uznaniu danego oznaczenia za symbol religijny nie powinno przeszkadzać przedstawienie go w wersji zmodyfikowanej, stylizowanej lub tzw. artystycznej, ale jednoznacznie odczytywanej przez odbiorców²⁰.

Nawiązując do praktyki rejestrowej w odniesieniu do znaków towarowych, można uznać, że symbolami religii katolickiej mogą być wizerunki lub imiona Osób Trójcy Świętej (Boga Ojca, Jezusa Chrystusa, Ducha Świętego), Matki Bożej, osób świętych lub błogosławionych (np. św. Piotra, św. Wojciecha, św. Jana Pawła II), słowa modlitw, hasła religijne, akty strzeliste, akcesoria liturgiczne (np. monstrancja, kielich eucharystyczny), dewocjonaia (np. krzyż, różaniec, medalik), oznaczenia plastyczne (ryba wczesnych chrześcijan, tablice z przykazaniami, Łódź Piotrowa).

2.2. Wysoka wartość symboliczna

Niełatwą kwestią do rozstrzygnięcia przez Urząd Patentowy jest ocena, niezbyt – moim zdaniem – zręcznie sformułowanego wymogu, aby element miał „wysoką wartość symboliczną”. Wydaje się, że chodzi tu o element, który należałoby traktować jako symbol²¹. Zatem „wysoka wartość symboliczna” elementu to w zasadzie wysoka ocena samych wartości łączonych z danym elementem jako symbolem przez daną grupę osób²². Niewątpliwie uwzględniona powinna tu być skala rozpoznawalności symbolu, zarówno w aspekcie czasowym (okres jego funkcjonowania), jak i w odniesieniu do liczby osób związanych z symbolem. Należy zważyć nie tylko rolę symbolu w prywatnym życiu poszczególnych

¹⁷ Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działa 15 kościołów i innych związków wyznaniowych, których stosunki z państwem są uregulowane aktami normatywnymi o randze ustawy (14 ustaw i przedwojenne rozporządzenie Prezydenta RP). Drugim trybem regulacji sytuacji prawnej związków wyznaniowych jest ich wpis do właściwego rejestru (zob. art. 30–38 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, Dz. U. z 2023 r. poz. 265; rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 marca 1999 r. w sprawie rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych, Dz. U. poz. 374). Szczególną pozycję zajmuje Kościół katolicki z uwagi na fakt, że jego sytuacja prawna uregulowana jest przede wszystkim w umowie międzynarodowej, jaką jest Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczypospolitą Polską, podpisany w Warszawie dnia 28 lipca 1993 r., Dz. U. z 1998 r. poz. 318. Zob. też Ożóg 2021, 66, który uznaje, że „w racjonalnych granicach ochrona z omawianego przepisu powinna zostać przyznana także symbolom religijnym wyznań, które nie są w Polsce reprezentowane”.

¹⁸ Według komunikatu CBOS w Polsce jest 89% katolików, przy czym 88,8% dorosłych Polaków czuje przynależność do Kościoła rzymskokatolickiego, a 0,2% do innych obrządków katolickich – CBOS, *Religijność Polaków w ostatnich dziesięcioleciach*, Komunikat z badań 2024, nr 50, s. 5, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2024/K_050_24.PDF [dostęp: 19.10.2024]. Zob. też GUS, *Wyznania religijne w Polsce w latach 2019–2021*, Warszawa 2022, s. 69, 360–361, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/wyznania-religijne/wyznania-religijne-w-polsce-2019-2021,5,3.html> [dostęp: 19.10.2024].

¹⁹ W omawianym kontekście można przykładowo wskazać buddyzm, por. Urząd Patentowy RP, *Ogólne wytyczne Prezesa UPRP [...] Wstęp. Elementy o charakterze religijnym*.

²⁰ Zob. Sitko 2015, 657, powołująca przykład znaku słowno-graficznego „donum vitae” przedstawiającego postać kobiety z dzieckiem podobną do wyobrażeń Matki Boskiej z Dzieciątkiem Jezus.

²¹ Zob. Żelechowski 2022, komentarz do art. 129¹, nb. 87; Ożóg 2021, 37.

²² Zob. Trzebiatowski 2020, komentarz do art. 129¹, nb. 11; Żelechowski 2022, komentarz do art. 129¹, nb. 87, stwierdzający, że „może chodzić o wysoką wartość symbolu także dla określonej grupy mniejszościowej”.

jednostek, lecz także, a może przede wszystkim, w przestrzeni społecznej. Znaczenie może mieć kwestia publicznego charakteru symbolu – czy funkcjonuje on oficjalnie i jest urzędowo akceptowany. Wreszcie pod uwagę należałoby wziąć natężenie i rodzaj przywiązania do niego oraz skojarzeń z nim związanych – czy kojarzone wartości cieszą się szacunkiem i są otaczane troską, mają charakter spajający i rozwijający z punktu widzenia nie tylko danej grupy, lecz także całej wspólnoty, np. narodowej (państwowej). Ważna jest według mnie również ocena poziomu determinacji, aby bronić symbolu, a w istocie uosabianych przezeń wartości.

Moim zdaniem zasadna jest teza, że w omawianym kontekście prawnym symbole związane z religią chrześcijańską (w Polsce głównie katolicyzmem), ze względu na swój długotrwały historycznie i uniwersalny charakter, mają co do zasady wysoką wartość zarówno w perspektywie indywidualnej, jak i społecznej. Stanowią nie tylko kulturowe dziedzictwo, lecz także są wyznacznikiem współczesnej tożsamości Polaków, w niemałym stopniu również dla osób innych wyznań i niewierzących, szanujących te wartości jako istotne dla funkcjonowania całego społeczeństwa²³.

2.3. Obraza uczuć religijnych

Decydujące znaczenie dla sposobu rozstrzygnięcia przez Urząd Patentowy omawianego problemu ma – dokonywana w fazie badania zgłoszenia – ocena, czy używanie symbolu religijnego zawartego w wykorzystywanym wzorze przemysłowym obrażałoby uczucia religijne. Sam fakt zamieszczenia we wzorze symbolu religijnego nie stanowi bezwzględnej przeszkody rejestracji²⁴. Ustawowe sformułowanie wskazuje, że Urząd Patentowy na potrzeby swojej analizy powinien przeprowadzić symulację wprowadzenia na dany rynek wzoru zawierającego symbol oraz zdiagnozować prawdopodobieństwo zaistnienia skutku w postaci obrazy uczuć religijnych grupy odbiorców uznanej za relewantną²⁵. Jak się przyjmuje, ocena tej kwestii ma charakter potencjalny i powinna zostać dokonana w oparciu o samą postać i treść wykorzystanego symbolu oraz rodzaj wytworów, nie zaś bezpośrednio ze względu na okoliczności dotyczące osoby i działań podmiotu zgłaszającego²⁶. Z jurydycznego punktu widzenia nie ma znaczenia, czy użycie symbolu religijnego

²³ Tak Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniach: z dnia 2 marca 1994 r., W 3/93, OTK 1994, cz. 1, poz. 17 i z dnia 7 czerwca 1994 r., K 17/93, OTK 1994, nr 1, poz. 11.

²⁴ Tak w odniesieniu do znaków towarowych – Sitko 2015, 672; Fedorowicz 2021, komentarz do art. 129(1), nb. 1.8; Żelechowski 2022, komentarz do art. 129¹, nb. 90.

²⁵ Zob. Nowińska 2021, rozdz. IV, pkt 3.2.4; wyrok WSA w Warszawie z dnia 31 sierpnia 2017 r., VI SA/Wa 1093/16, Legalis nr 2575674. Por. – w odniesieniu do znaków towarowych – Szczepanowska-Kozłowska 2017a, 704; por. też systematykę stanowisk doktryny i judykatury w kwestii oceny, czy sprzeczność oznaczenia z porządkiem publicznym lub dobrymi obyczajami należy odnosić do samego znaku, czy do jego używania w obrocie – Pietrzyk-Tobiasz 2022, 85–87.

²⁶ Por. Wojcieszko-Głuszko 2020, komentarz do art. 106, pkt I.2; Przytuła 2021a, komentarz do art. 106, pkt I; zob. – odnośnie do znaków towarowych – Trzebiatowski 2020, komentarz do art. 129¹, nb. 11; zob. też Ożóg 2021, 48–50, który podaje, że UPRP decyzją z dnia 30 marca 2007 r. (znak Z-297111, niepubl.) odmówił ochrony oznaczeniu słowno-graficznemu ze stylizowanym znakiem krzyża, wizerunkiem łodzi unoszącej się na wodzie i wpisanym w ten wizerunek elementem słownym „Pokolenie JP2”, zgłoszonemu przez Katolicką Agencję Informacyjną sp. z o.o., powołaną do działania przez Konferencję Episkopatu Polski. Zob. też wyroki WSA w Warszawie: z dnia 17 listopada 2016 r., VI SA/Wa 1135/16, Legalis nr 1640087 oraz z dnia 31 sierpnia 2017 r., VI SA/Wa 1093/16, LEX

celowo ma przynieść efekt „szokujący”, a więc zwracający uwagę i przez to zwiększający dochody przedsiębiorcy, czy też nie towarzyszy temu taki zamiar.

Nie można zaprzeczyć, że z jednej strony mogą zostać zgłoszone symbole w takim ich ujęciu (kontekście), co do którego wspomniana ocena może rodzić istotne wątpliwości, z drugiej zaś strony – także w takim, którego wygląd *per se* powinien determinować odmowę udzielenia ochrony²⁷. Jak jednak należy sądzić, brzmienie przepisu każe we wszystkich przypadkach wiązać ocenę spełnienia wymogu „obrażania uczuć religijnych” ze sprawą wykorzystania symbolu z potencjalnym używaniem wzoru w obrocie.

Obrazę należałoby rozumieć jako dyskomfort psychiczny, emocjonalny, rodzący odruch sprzeciwu poszczególnych osób, a zarazem tworzonej przez nich wspólnoty, zaburzający jej normalne funkcjonowanie, związane z naruszeniem, deprecjonowaniem, poniżaniem – uosabianych przez dany symbol – wartości uznawanych za ważne²⁸. Znaczenie może mieć próba rozpoznania przez Urząd Patentowy skali ewentualnego odczucia obrazy w ramach konkretnej grupy odbiorców – czy mogłoby to dotyczyć jedynie nielicznych jednostek, małych niereprezentatywnych grup, czy też miałyby szerszy, bardziej uniwersalny charakter. W ramach tych ustaleń istotna jest próba stwierdzenia obiektywnego charakteru zaistnienia obrazy oraz występowania adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy użyciem symbolu a powstaniem obrazy.

W ramach analizy przesłanki obrazy uczuć religijnych należałoby symulacyjnie posłużyć się odpowiednim wzorcowym modelem osoby będącej odbiorcą symbolu. Jak się zasadniczo przyjmuje, hipotetyczna weryfikacja zaistnienia takiego skutku powinna być dokonywana z perspektywy osoby wierzącej współcześnie, uczestniczącej w życiu religijnym wspólnoty, znającej i akceptującej podstawowe źródła i zasady swej wiary oraz obowiązujące obrzędy i symbole. Jednocześnie chodzi o osobę w tym wymiarze nieskrajną, o średnim (typowym), akceptowanym w danej wspólnocie poziomie tolerancji i wrażliwości na działania godzące w wyznawane wartości, w tym w szczególności w religijne symbole²⁹. Jednakże nie można moim zdaniem wykluczyć, że obraza uczuć religijnych dotknie szerszego grona odbiorców z określonego kręgu kulturowego, nienależących do danej wspólnoty religijnej, lecz szanujących jej wartości jako fundamentalny, spajający element dziedzictwa kulturowego całej społeczności. To także oznacza, że Urząd Patentowy w ramach badania tej kwestii powinien uwzględnić grupę odbiorców obejmującą nie tylko osoby mogące mieć styczność z danym wytworem jako bezpośredni użytkownicy (np. duchowni w odniesieniu do akcesoriów liturgicznych), lecz także tych, którzy szanują dany symbol i jedynie znajdują się w sferze jego oddziaływania³⁰. Warto

nr 2763505. Por też powołane już *Wytyczne dotyczące rozpatrywania spraw związanych ze wspólnotowymi znakami towarowymi...*, pkt 2.6, s. 4.

²⁷ Zob. w odniesieniu do znaków towarowych Ożóg 2021, 54. Słusznie Szczepanowska-Kozłowska 2017a, 703, stwierdzająca, że „nie ma [...] symboli, które byłyby z natury wyłączone od rejestracji”.

²⁸ Zob. tak w odniesieniu do znaków towarowych Urząd Patentowy RP, *Ogólne wytyczne Prezesa UPRP [...] Znaki o wysokiej wartości symbolicznej*; Trzebiatowski 2020, komentarz do art. 129¹, nb. 11; Ożóg 2021, 38–39; por. wyrok TK z dnia 6 października 2015 r., SK 54/13, OTK 2015, nr 9A, poz. 142.

²⁹ Zob. w odniesieniu do znaków towarowych Trzebiatowski 2020, komentarz do art. 129¹, nb. 10–11; Ożóg 2021, 63, 68–69; Żelechowski 2022, komentarz do art. 129¹, nb. 75.

³⁰ Zob. w odniesieniu do znaków towarowych Szczepanowska-Kozłowska 2017a, 704; Trzebiatowski 2020, komentarz do art. 129¹, nb. 11; Żelechowski 2022, komentarz do art. 129¹, nb. 91; Pietrzyk-Tobiasz 2022, 90–91. Por. też

ponadto zauważyć, że – jak słusznie wskazuje praktyka – odmowa udzielenia ochrony wzorom przemysłowym zawierającym symbole religijne może być dodatkowo uzasadniana brakiem akceptacji samego faktu komercyjnego zawłaszczania i wykorzystywania takich symboli przez przedsiębiorcę na potrzeby działalności gospodarczej, a przez to ich deprecjonowania³¹.

W mojej opinii, dla decyzji Urzędu Patentowego w kwestii użycia symbolu obrażającego uczucia religijne katolików znaczenie powinny mieć także regulacje wewnętrzne Kościoła katolickiego oraz jego stanowisko wyrażane przez odpowiednie instytucje, uprawnione gremia, hierarchów czy znawców doktryny³². Kwestia ta może być szczególnie istotna w sytuacji świadomej polityki państwa i instytucji publicznych zmierzającej do pomniejszania wartości symboli religijnych lub nawet ich eliminacji z życia publicznego, realizowanej przy bierności lub braku możliwości skutecznego sprzeciwu samych wiernych.

2.4. Rodzaj wytworu

Rozstrzygając kwestię obrazy uczuć religijnych, Urząd Patentowy powinien oceniać nie tylko sam symbol, lecz brać pod uwagę także rodzaj wytworu³³, którego dotyczy dany wzór przemysłowy. Nie budzi zastrzeżeń teza, że w wielu przypadkach to właśnie ten element będzie decydował o pozytywnej lub negatywnej decyzji w sprawie udzielenia praw z rejestracji. Dorobek praktyki – dotyczący co prawda znaków towarowych, lecz mogący znaleźć tu odpowiednie zastosowanie – pozwala wskazać kategorie wytworów, które mogą mieć znaczenie z tego punktu widzenia. Jest bardziej prawdopodobne, że decyzja Urzędu Patentowego o braku ryzyka obrazy uczuć religijnych będzie się odnosić do symboli zawartych we wzorze takich wytworów, które wykazują związek z życiem religijnym³⁴. W szczególności mogą to być produkty wyraźnie i jednoznacznie związane z postaciami konkretnych świętych (np. opakowania ziół, asortyment apteczny), z obrzędami religijnymi (np. akcesoria liturgiczne), pamiątkami z ośrodków kultu lub szczególnych wydażeń (np. dewocjonalia), będące nośnikami przekazu religijnego (np. modlitewniki).

Z kolei diagnoza Urzędu Patentowego stwierdzająca istnienie ryzyka obrazy uczuć religijnych jest bardziej prawdopodobna w odniesieniu do symboli zawartych we wzorze takich wytworów, które nie są związane z życiem religijnym (np. dezodoranty, okulary,

powoływane już *Wytyczne dotyczące rozpatrywania spraw związanych ze wspólnotowymi znakami towarowymi...*, pkt 2.6.2, s. 7–8.

³¹ Zob. decyzja Urzędu Patentowego RP z dnia 29 marca 2007 r., znak Z.285991, niepubl. – podaję za Ożóg 2021, 42–43, zob. też 76.

³² Por. Ożóg 2021, 43–44.

³³ Zob. Tischner 2017, 133; w odniesieniu do znaków towarowych: Sitko 2015, 672; Szczepanowska-Kozłowska 2017a, 703–704; Promińska 2021, rozdz. XV, pkt 3.2, ad 2; Ożóg 2021, 60–61 wraz z powołaną tam bogatą literaturą i judykaturą; Żelechowski 2022, komentarz do art. 129¹, nb. 90; Pietrzyk-Tobiasz 2022, 90; wyrok WSA w Warszawie z dnia 31 sierpnia 2017 r., VI SA/Wa 1093/16, Legalis nr 2575674. Por. raz jeszcze *Wytyczne dotyczące rozpatrywania spraw związanych ze wspólnotowymi znakami...*, pkt 2.6.2, s. 7.

³⁴ Zob. Urząd Patentowy RP, *Ogólne wytyczne Prezesa UPRP [...] Wstęp. Elementy o charakterze religijnym* (<https://uprp.gov.pl/pl/przedmioty-ochrony/ogolne-wytyczne-prezesa-uprp/wytyczne-w-zakresie-znakow-towarowych-/znaki-o-wysokiej-wartosci-symbolicznej/elementy-o-charakterze-religijnym>).

bransoletki, powszechnie używana odzież, obuwie, nakrycia głowy)³⁵. Ich wykorzystywanie skutkowałoby trywializacją, a nawet profanacją symbolu (np. flakon na perfumy stylizowany na kustum lub monstrancję³⁶), godziłoby w wartości, które reprezentuje (np. opakowania napojów alkoholowych³⁷) i służyłoby jedynie jego komercjalizacji, tj. osiągnięciu korzyści majątkowych³⁸.

Przeprowadzane przez Urząd Patentowy badanie, o jakim wyżej mowa, niewątpliwie ma charakter złożony nie tyle z prawnego, co z faktycznego punktu widzenia. Ustalenie i sama ocena stanu rzeczywistego, dotyczącego elementu zawartego we wzorze przemysłowym – czy jest to symbol religijny, czy ma wysoką wartość, czy jego używanie obrażałoby uczucia religijne – może sprawiać Urzędowi Patentowemu niemałe trudności. Pomocne w tym względzie powinny okazać się opinie biegłych, uznane za niezbędne i wywołane na podstawie art. 84 § 1 k.p.a.³⁹ w zw. z art. 252 p.w.p. i 253¹ p.w.p.

3. Unieważnienie ochrony wzoru przemysłowego z symbolami obrażającymi uczucia religijne

Procedura rozpatrywania przez Urząd Patentowy zgłoszenia wzoru przemysłowego nie przewiduje – inaczej niż w przypadku wynalazków i wzorów użytkowych – ujawnienia zgłoszenia przed wydaniem decyzji poprzez ustawową instytucję ogłoszenia o zgłoszeniu. W tej sytuacji istotne jest, że po wydaniu decyzji o udzieleniu ochrony zainteresowane osoby trzecie mogą żądać albo unieważnienia prawa z rejestracji (art. 117 p.w.p.), albo uchylecia wydanej decyzji (art. 246–247 p.w.p.). W obydwu przypadkach – zgodnie ze stosowanym tu odpowiednio przepisem art. 89 ust. 1 pkt 1 p.w.p. – przesłankę stanowi brak spełnienia materialnych warunków wydania decyzji, co obejmuje także omawiane umieszczenie we wzorze przemysłowym symboli religijnych obrażających uczucia religijne⁴⁰. Decyzja o udzieleniu prawa z rejestracji może być unieważniona lub uchylona w całości lub w części, a zatem w odniesieniu do wszystkich bądź jedynie niektórych elementów postaci wytworu, np. samego symbolu.

Rozpatrzenie przez Urząd Patentowy sprawy o unieważnienie prawa z rejestracji następuje w trybie postępowania spornego w oparciu o art. 255 ust. 1 pkt 1 p.w.p.⁴¹ Nato-

³⁵ Zob. tamże; por. też Ożóg 2021, 50–52.

³⁶ Zob. Ożóg 2021, 64, przyp. 127, wskazujący decyzję EUIPO z dnia 25 lutego 2016 r. o odmowie ochrony przestrzennego znaku towarowego nr 015148083; „Stosowanie wyrazu BUDDHA dla celów komercyjnych mogłoby w oczach osób związanych z buddyzmem doprowadzić do strywalizowania słowa o wymiarze symbolu” – zob. Urząd Patentowy RP, *Ogólne wytyczne Prezesa UPRP [...] Wstęp. Elementy o charakterze religijnym*.

³⁷ Zob. Ożóg 2021, 41–42, 53 z powołaniem decyzji UPRP: z dnia 28 lipca 2006 r., znak DT-Z-271561/zr, niepubl. oraz z dnia 7 marca 2018 r., znak DT-IL.Z.472416.6.jmysl, niepubl.; tak też decyzja UP we wspomnianej sprawie oznaczenia BUDDHA – zob. Urząd Patentowy RP, *Wytyczne... Elementy o charakterze religijnym*.

³⁸ Chodzi o ochronę „wartości niesprzedawalnych, niepodlegających jakiegokolwiek wycenieniu” – zob. Urząd Patentowy RP, *Ogólne wytyczne Prezesa UPRP [...] Wstęp. Elementy o charakterze religijnym*; Sitko 2015, 672; Ożóg 2021, 46.

³⁹ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, Dz. U. z 2024 r. poz. 572, dalej: k.p.a.

⁴⁰ Zob. Wojcieszko-Głuszko 2020, komentarz do art. 106, pkt III.3; por. wyroki WSA w Warszawie: z dnia 20 lutego 2008 r., VI SA/Wa 2128/07, LEX nr 463651 oraz z dnia 17 marca 2009 r., VI SA/Wa 1816/08, LEX nr 1061896.

⁴¹ Szerzej na temat tego postępowania zob. Sieńczyło-Chlabicz 2013, rozdz. IV § 1 i 2; Sieńczyło-Chlabicz 2020a, komentarz do art. 117, nb. 16–20; Demendecki 2015, 1070–1087; zob. też wyrok NSA z dnia 21 czerwca 2016 r., II GSK 205/15, Legalis nr 1486158.

miast uchylenie prawomocnej decyzji Urzędu Patentowego o przyznaniu takiej ochrony może nastąpić po wniesieniu umotywowanego sprzeciwu w ciągu 6 miesięcy od daty opublikowania w „Wiadomościach Urzędu Patentowego” informacji o udzieleniu prawa z rejestracji (art. 246 ust. 1 p.w.p.)⁴².

Odpowiedni wniosek (sprzeciw) – dowodzący obecności we wzorze symbolu religijnego obrażającego uczucia religijne⁴³ – może złożyć każda osoba bez potrzeby wykazywania interesu prawnego. W kontekście prowadzonych rozważań ważna jest uwaga, że takimi podmiotami mogą być instytucje Kościoła katolickiego oraz jego jednostki organizacyjne posiadające osobowość prawną, poszczególni duchowni oraz osoby zakonne, jak również świeckie stowarzyszenia, fundacje czy nawet poszczególni wierni. W tej sytuacji instytucja unieważnienia i uchylenia decyzji o udzieleniu prawa z rejestracji może być istotnym instrumentem ochrony symboli i jednocześnie uczuć religijnych⁴⁴.

Ważne jest także, że decyzja Urzędu Patentowego o udzieleniu prawa z rejestracji „nie jest przeszkodą do ścigania przestępstwa obrazy uczuć religijnych” z art. 196 k.k.⁴⁵ w sytuacji, gdy wzór przemysłowy zawiera wywołujący taki skutek symbol religijny. Skazujący wyrok sądu karnego w takiej sprawie stanowi podstawę unieważnienia wcześniejszej decyzji Urzędu Patentowego. Z odpowiednim wnioskiem powinien wystąpić Prokurator Generalny działający w interesie publicznym (zob. art. 89 ust. 2 p.w.p.).

4. Ochrona na terytorium RP symboli religijnych zawartych w międzynarodowych i unijnych wzorach przemysłowych

4.1. Symbole religijne zawarte w międzynarodowych wzorach przemysłowych

Powyższe rozważania można odnieść także do międzynarodowego wzoru przemysłowego⁴⁶. Oznacza to, że w świetle polskich przepisów tego rodzaju wzór, zawierający

⁴² Jeżeli uprawniony z rejestracji uzna sprzeciw za zasadny, Urząd Patentowy wydaje decyzję o uchyleniu decyzji o udzieleniu prawa z rejestracji (art. 247 ust. 2 p.w.p.). Natomiast jeżeli podniesie zarzut, że sprzeciw jest bezzasadny albo nie ustosunkuje się do niego, Prezes Urzędu Patentowego wyznacza eksperta do rozpatrzenia sprawy, który prowadzi w tym względzie postępowanie (art. 247 ust. 3 p.w.p.). Skutki postępowania sprzeciwowego określa art. 245 ust. 1 p.w.p. Zob. Sieńczyło-Chlabicz 2013, rozdz. IV § 3; Przytuła 2021c, komentarz do art. 246–247; wyrok NSA z dnia 19 października 2017 r., II GSK 3679/15, LEX nr 2397012.

⁴³ Por. wyroki NSA: z dnia 8 lutego 2007 r. (II GSK 114/06, LEX nr 321321), z dnia 29 lutego 2012 r. (II GSK 76/11, Legalis nr 793776), z dnia 19 października 2017 r. (II GSK 3679/15, LEX nr 2397012), a także wyrok WSA w Warszawie z dnia 19 maja 2010 r., VI SA/Wa 2026/09, LEX nr 70610.

⁴⁴ Skuteczność takich działań została w sposób szczególnie podkreślona w decyzji UPRP z dnia 19 października 2006 r. (odmowa rejestracji w sprawie znaku Z-295156 *POKOLENIE JP2*, niepubl.; podaję za Ożóg 2021, 45–47) stwierdzającej, że „dla podjęcia tej decyzji znaczenie miały postawy rozmaitych organizacji oraz osób fizycznych, które składały uwagi do zgłoszeń znaków towarowych [...]. Do aktu postępowania wpłynęło kilka tysięcy podpisów osób zdecydowanie sprzeciwiających się rejestracji, deklarujących, iż udzielenie takiego prawa będzie obrażać ich uczucia religijne oraz stanowiska kilkunastu organizacji”. Zob. też *JP2 nie będzie znakiem towarowym*, Wirtualna Polska, 6.11.2006, <https://wiadomosci.wp.pl/jp2-nie-bedzie-znakiem-towarowym-6036393356944513a> [dostęp: 19.10.2024].

⁴⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz. U. z 2024 r. poz. 1965, z późn. zm., dalej: k.k.; Tylec 2022, 34–43.

⁴⁶ Zgodnie z definicją zawartą w art. 3 ust. 1 pkt 12 i 13 p.w.p., pod pojęciem międzynarodowego wzoru przemysłowego rozumie się wzór przemysłowy zarejestrowany w trybie określonym w Akcie genewskim Porozumienia haskiego w sprawie międzynarodowej rejestracji wzorów przemysłowych, przyjętym w Genewie dnia 2 lipca 1999 r., Dz. U. z 2009 r. poz. 1522.

oznaczenie z elementem o wysokiej wartości symbolicznej o charakterze religijnym, którego używanie obrażałoby uczucia religijne, nie może uzyskać ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Urząd Patentowy, stwierdzając *ex officio* istnienie wskazanej przeszkody rejestracyjnej, wydaje decyzję o odmowie uznania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jego ochrony w całości lub w części (art. 117¹ ust. 1 p.w.p.). Urząd Patentowy jest zobligowany przekazać do Biura Międzynarodowego⁴⁷ powiadomienie o wydaniu decyzji odmownej lub decyzji o unieważnieniu uznania (art. 117² ust. 1 p.w.p.).

Z racji wskazanych powyżej istotne jest, że także w tym przypadku decyzja Urzędu Patentowego o uznaniu ochrony może być unieważniona albo na podstawie odpowiednio stosowanego przepisu art. 89 p.w.p. (tak art. 117⁴ p.w.p.), albo w trybie postępowania sprzeciwowego (art. 246 ust. 1 p.w.p. w zw. z art. 117³ ust. 1 p.w.p.)⁴⁸. W tym drugim przypadku wydanie decyzji o unieważnieniu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej ochrony międzynarodowego wzoru przemysłowego następuje, jeżeli uprawniony z rejestracji międzynarodowej nie udzieli odpowiedzi na sprzeciw lub zgodzi się z tym sprzeciwem (art. 117³ ust. 2 p.w.p.). Natomiast jeżeli uprawniony podniesie zarzut, że sprzeciw jest bezzasadny, Prezes Urzędu Patentowego wyznacza eksperta do rozpatrzenia sprawy, który prowadzi w tym względzie postępowanie (art. 247 ust. 3 p.w.p.). Zarówno wniosek o unieważnienie, jak i sprzeciw wykazujący istnienie we wzorze symbolu obrażającego uczucia religijne może wnieść każdy.

4.2. Symbole religijne zawarte w unijnych wzorach przemysłowych

W ramach prowadzonych rozważań warto poczynić wzmiankę, że wspomniane już rozporządzenie Rady (WE) Nr 6/2002 w sprawie wzorów wspólnotowych kreuje instytucję unijnego wzoru przemysłowego zyskującego ochronę na terytorium UE (więc także Polski) na podstawie decyzji Urzędu Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO) z siedzibą w Alicante (Hiszpania). Przepis art. 9 rozporządzenia stanowi, że przesłanką odmowy rejestracji wzoru w trybie unijnym jest jego sprzeczność z dobrymi obyczajami lub porządkiem publicznym. Należy przyjąć, że w ramach tej przeszkody mieszczą się wzory zawierające symbole o charakterze religijnym, których używanie obrażałoby uczucia religijne. Mimo autonomicznego charakteru wspólnotowego systemu prawnej ochrony wzorów przemysłowych, nie budzi wątpliwości teza, że za skuteczną przeszkodę udzielenia ochrony można uznać taką, która jest aktualna nawet tylko w jednym z unijnych państw⁴⁹. Należy podkreślić, że również w tym systemie rejestracja

⁴⁷ W myśl definicji z art. 3 ust. 1 pkt 7 p.w.p., określenie Biuro Międzynarodowe ma oznaczać Międzynarodowe Biuro Własności Intelektualnej utworzone na podstawie Konwencji o ustanowieniu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej, sporządzonej w Sztokholmie dnia 14 lipca 1967 r., Dz. U. z 1975 r. poz. 49. Siedzibą Biura Międzynarodowego jest Genewa. Polska, ratyfikując konwencję WIPO, przystąpiła do tej organizacji 23 marca 1975 r.

⁴⁸ Na temat unieważnienia uznania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej ochrony międzynarodowego wzoru przemysłowego zob. Sieńczyło-Chlabcz 2020b, komentarz do art. 117¹–117⁴; Przytuła 2021b, komentarz do art. 117¹–117⁴; wyrok NSA z dnia 19 października 2017 r., II GSK 3679/15, LEX nr 2397012.

⁴⁹ Zob. Kępiński 2010, rozdz. I, pkt 4.1, stwierdzający, że „do państw członkowskich należy więc kwestia ustalenia, jaki wzór może być sprzeczny z porządkiem publicznym lub dobrymi obyczajami [...]”, dodając, że „przykładem wzoru, który na pewno nie uzyskałby ochrony jest pisuar w kształcie matki boskiej [...]” zilustrowany jako wzór 47 (wkładka); Autor prezentuje też inne zarejestrowane w OHIM (obecnie EUIPO) wzory, które mogłyby być uznane

unijnego wzoru przemysłowego zawierającego symbol, o jakim mowa, może być unieważniona (art. 25 ust. 1 lit. b rozp. 6/2002)⁵⁰.

W kontekście prawa unijnego warto w sposób szczególny zwrócić uwagę na dwie kwestie, mogące mieć znaczenie bardziej uniwersalne, także w omówionym wyżej polskim stanie prawnym.

Pierwszą z nich są realne niebezpieczeństwa związane z możliwością rejestracji przez EUIPO wzorów zawierających symbole religii katolickiej, których użycie obrażałoby uczucia religijne Polaków, lecz nie wywoływałoby takiego skutku w innych państwach UE⁵¹. Wydaje się to wysoce prawdopodobne, zważywszy na wyraźny i pogłębiający się rozdźwięk między relacją społeczeństwa do wartości i roli religii chrześcijańskiej oraz jej symboli w Polsce a analogiczną relacją w pozostałych państwach tzw. cywilizacji łańciskowej. W skali krajowej tego rodzaju obawa może również dotyczyć decyzji Urzędu Patentowego RP.

Po drugie, wskazane niebezpieczeństwo nakłada ze szczególną mocą na instytucje Kościoła katolickiego, a także chrześcijańskie organizacje świeckie i nawet samych wierznych, obowiązek monitorowania zgłoszeń wzorów do EUIPO (analogicznie do Urzędu Patentowego RP) oraz szybkiego, stanowczego i profesjonalnego reagowania w postaci wniosku o unieważnienie decyzji tego organu udzielającej ochrony wzorom zawierającym symbole obrażające uczucia religijne chrześcijan w Polsce. Bierność w tej kwestii nie może być usprawiedliwiana ani niewłaściwie pojmowaną cnotą pokory, ani błędnie rozumianą zasadą tolerancji.

Trzeba sobie uświadomić, że zasygnalizowany w niniejszej wypowiedzi problem, choć być może w odbiorze społecznym marginalny, ma istotne znaczenie z tego względu, że stanowi wycinek szerszego aspektu obrony wartości chrześcijańskich w życiu Polaków.

Bibliografia

Demendecki, Tomasz. 2015. „Strona, pełnomocnicy, terminy, dokonywanie zgłoszeń i prowadzenie korespondencji, środki zaskarżenia oraz informacje o zgłoszeniu w postępowaniu zgłoszeniowym i rejestrowym”. W: Tomasz Demendecki, Adrian Niewęglowski, Joanna Jowita Sitko, Jerzy Szczotka, Grzegorz Tylec. *Prawo własności przemysłowej. Komentarz LEX*, 1033–1069. Warszawa: Wolters Kluwer.

za kontrowersyjne – wzory 48–50, 52 (wkładka); Poźniak-Niedzielska 2016, 41; Tischner 2017, 128, przyp. 373; Wojcieszko-Głuszko 2020, komentarz do art. 106, pkt I.1. Tak też WSA w Warszawie w wyrokach: z dnia 17 listopada 2016 r., VI SA/Wa 1135/16, Legalis nr 1640087 oraz z dnia 31 sierpnia 2017 r., VI SA/Wa 1093/16, Legalis nr 2575674. Zob. tak w odniesieniu do wspólnotowego znaku towarowego powołany wyżej wyrok Sądu (czwarta izba) z dnia 20 września 2011 r., T-232/10 w sprawie *Couture Tech Ltd przeciwko OHIM*, pkt 22–26, 36.

⁵⁰ Na temat unieważnienia wzoru unijnego zob. Kępiński 2010, rozdz. IV, pkt 4.2; Sieńczyło-Chłabicz 2016, rozdz. 8 i 9; Sieńczyło-Chłabicz 2020a, komentarz do art. 117, nb. 21.

⁵¹ Przykłady rejestracji takich znaków towarowych z właściwym komentarzem podaje Ożóg 2021, 93 (tu przyp. 64 i 65), 98.

- Fedorowicz, Hanna. 2021. „Komentarz do art. 129(1)”. W: *Prawo własności przemysłowej. Komentarz*, red. Mariusz Kondrat. Warszawa: Wolters Kluwer. LEX/el.
- Kępiński, Jakub. 2010. *Wzór przemysłowy i jego ochrona w prawie polskim i wspólnotowym*. Oficyna, LEX nr 120898.
- Nowińska, Ewa. 2021. „Brak zdolności rejestracyjnej wzoru”. W: Ewa Nowińska, Urszula Promińska, Krystyna Szczepanowska-Kozłowska. *Prawa własności przemysłowej. Przedmiot, treść i naruszenie*, 122–128. Warszawa: Wolters Kluwer. LEX/el.
- Ożóg, Marcin. 2021. „Znaki towarowe zawierające symbole religijne w orzecznictwie Urzędu Patentowego RP”. *Głos Prawa. Przegląd Prawniczy Allerhanda* 4/1(7), poz. 2: 12–106.
- Pietrzyk-Tobiasz, Barbara. 2021. „Ochrona wartości w polskim prawie znaków towarowych – oznaczenia sprzeczne z porządkiem publicznym lub dobrymi obyczajami”. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej* 1(151): 97–111.
- Pietrzyk-Tobiasz, Barbara. 2022. „Sprzeczność oznaczenia z porządkiem publicznym lub dobrymi obyczajami jako przeszkoda udzielenia prawa ochronnego na znak towarowy”. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 84(1): 83–94.
- Poźniak-Niedzielska, Maria. 2016. „Wylączenia spod ochrony”. W: Maria Poźniak-Niedzielska, Joanna Sieńczyło-Chlabicz. *Europejskie prawo wzorów przemysłowych*, 38–41. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Promińska, Urszula. 2021. „Przeszkody bezwzględne”. W: Ewa Nowińska, Urszula Promińska, Krystyna Szczepanowska-Kozłowska. *Prawa własności przemysłowej. Przedmiot, treść i naruszenie*, 404–417. Warszawa: Wolters Kluwer. LEX/el.
- Przytuła, Andrzej. 2021a. „Komentarz do art. 106”. W: *Prawo własności przemysłowej. Komentarz*, red. Mariusz Kondrat. Warszawa: Wolters Kluwer. LEX/el.
- Przytuła, Andrzej. 2021b. „Komentarz do art. 117¹–117⁴”. W: *Prawo własności przemysłowej. Komentarz*, red. Mariusz Kondrat. Warszawa: Wolters Kluwer. LEX/el.
- Przytuła, Andrzej. 2021c. „Komentarz do art. 246–247”. W: *Prawo własności przemysłowej. Komentarz*, red. Mariusz Kondrat. Warszawa: Wolters Kluwer. LEX/el.
- Sieńczyło-Chlabicz, Joanna. 2013. *Unieważnienie i wygaśnięcie prawa z rejestracji wzoru przemysłowego*. Warszawa: C.H. Beck. Legalis/el.
- Sieńczyło-Chlabicz, Joanna. 2016. „Unieważnienie wzoru wspólnotowego. Procedura unieważnienia wzoru wspólnotowego”. W: Maria Poźniak-Niedzielska, Joanna Sieńczyło-Chlabicz. *Europejskie prawo wzorów przemysłowych*, 111–168. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Sieńczyło-Chlabicz, Joanna. 2020a. „Komentarz do art. 117”. W: *Prawo własności przemysłowej. Komentarz*, red. Joanna Sieńczyło-Chlabicz. Warszawa: C.H. Beck. Legalis/el.
- Sieńczyło-Chlabicz, Joanna. 2020b. „Komentarz do art. 117¹–117⁴”. W: *Prawo własności przemysłowej. Komentarz*, red. Joanna Sieńczyło-Chlabicz. Warszawa: C.H. Beck. Legalis/el.
- Sitko, Joanna Jowita. 2015. „Znaki towarowe i prawa ochronne”. W: Tomasz Demendecki, Adrian Niewęglowski, Joanna Jowita Sitko, Jerzy Szczotka, Grzegorz Tylec. *Prawo własności przemysłowej. Komentarz LEX*, 595–901. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Szczepanowska-Kozłowska, Krystyna. 2017a. „Bezwzględne przeszkody rejestracji znaku towarowego”. W: *System Prawa Prywatnego*. T. 14B: *Prawo własności przemysłowej*, red. Ryszard Skubisz, 637–722. Warszawa: C.H. Beck.
- Szczepanowska-Kozłowska, Krystyna. 2017b. „Naruszenie prawa z rejestracji wzoru przemysłowego”. W: *System Prawa Prywatnego*. T. 14B: *Prawo własności przemysłowej*, red. Ryszard Skubisz, 277–321. Warszawa: C.H. Beck.

- Szczotka, Jerzy. 2015. „Wzory przemysłowe i prawa z rejestracji wzorów przemysłowych”. W: Tomasz Demendecki, Adrian Niewęglowski, Joanna Jowita Sitko, Jerzy Szczotka, Grzegorz Tylec. *Prawo własności przemysłowej. Komentarz LEX*, 510–594. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Tischner, Anna. 2014. „Wzory przemysłowe i prawa z rejestracji wzorów przemysłowych. Art. 102–119”. W: *Prawo własności przemysłowej. Komentarz*, red. Paweł Kostański, 663–776. Warszawa: C.H. Beck.
- Tischner, Anna. 2017. „Rozdział XXVII. § 153–155”. W: *System Prawa Prywatnego*. T. 14B: *Prawo własności przemysłowej*, red. Ryszard Skubisz, 74–153. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Trzebiatowski, Marcin. 2020. „Komentarz do art. 129¹”. W: *Prawo własności przemysłowej. Komentarz*, red. Joanna Sieńczyło-Chlabicz. Warszawa: C.H. Beck. Legalis/el.
- Tylec, Grzegorz. 2022. *Ochrona uczuć religijnych w prawie cywilnym*. Lublin: Wydawnictwo Academicon.
- Wojciechowska, Anna. 2017. „Prawo z rejestracji wzoru przemysłowego”. W: *System Prawa Prywatnego*. T. 14B: *Prawo własności przemysłowej*, red. Ryszard Skubisz, 211–264. Warszawa: C.H. Beck.
- Wojcieszko-Głuszko, Elżbieta. 2020. „Komentarz do art. 106”. W: *Prawo własności przemysłowej. Komentarz*, red. Joanna Sieńczyło-Chlabicz. Warszawa: C.H. Beck. Legalis/el.
- Żelechowski, Łukasz. 2022. „Komentarz do art. 129¹”. W: *Prawo własności przemysłowej. Komentarz*, red. Łukasz Żelechowski. Warszawa: C.H. Beck. Legalis/el.